

Pilegrim og forvandlende disippelskap

Knut Hallen

Daglig leder Samarbeid menighet og misjon i Den norske kirke
kh558@kirken.no

Introduksjon

Denne artikkelen vil gjøre et forsøk på å koble ulike impulser fra misjonalt og globalt kirkeliv de siste årene som på mange måter møttes på Arusha konferansen i Tanzania i mars 2018. Hovedgrepet er å knytte pilegrimskonseptet til «forvandlende disippelskap» som var hovedtemaet i Arusha og vise hvordan dette kan være en kilde til fornyelse og utvidet engasjement i vår tid. I tillegg til arushakonferansen henter artikkelen inspirasjon fra bl.a. Kirkenes Verdensråds «Pilgrimage for justice and peace» (Kirkenes Verdensråds generalforsamling 2013), Kirkenes Verdensråds siste misjonsdokument *Together Towards life* (TTL) fra 2013, Vatikanet og Pave Frans siste dokument om misjon og evangelisering *Evangelii Gaudium* fra 2013 og *Cape Town Commitment* (CTC) fra Lausanne III fra 2010.

Pilegrimstanken og kampen for rettferdighet og fred

Kirkenes Verdensråds generalforsamling i 2013 koblet pilegrimstanken med kampen for rettferdighet og fred til en overordnet programvisjon: «Pilgrimage for justice and peace». Den tyske teolog Martin Robra skriver: «The Busan delegates chose the word *pilgrimage* to underline the spiritual dimension of this process, which cannot be reduced to simple activism in the face of the multiple crises of life».¹ Denne koblingen får frem den organiske sammenhengen mellom gudstro og konkret engasjement for Guds verden, identitet og handling. Når Kirken engasjerer seg er det noe mer og dypere enn aktivisme. «Pilgrimage for justice and peace» er i Norge for eksempel blitt konkretisert gjennom den landsomfattende og også internasjonale «Klimapilegrim» fra Nordkapp til Paris i 2015 som hadde sin oppfølger i 2019 (se www.klimapilegrim.no). Gjennom «transforming discipleship»-prosessen ønsker man videre at disippelskap

1 Martin Robra, «Transforming discipleship» i: *International Review of Mission* 105, nr. 2 (2016), 246.

skal kunne være med å gi innhold til pilegrimstanken.² Kunne vi tenkt lignende i Norge også? At disippelskap og pilegrim egentlig handler om det samme: Hvordan vi lever som kristne.

Vandre med Gud

Selve begrepet «pilegrim» (latin: *peregrino*, fremmed) er ikke særlig brukt i Bibelen (unntak: Salme 42,5; Jes 35,8). Men begrepet vandre derimot er meget sentralt: «Vandring er den bibelske metafor for livsstil og daglig adferd. I Efeserbrevet (alene) taler Paulus syv ganger om hvordan de kristne bør – eller ikke bør – vandre» (CTC).³ Efeserbrevet var for øvrig den bibeldelen man gjennomgående brukte på bibeltimene under Lausanne III konferansen i Cape Town i 2010 hvor ett av de to hovedtemaene var disippelskap. Et skriftsted om å «vandre med Gud», som er veldig mye brukt i ulike kirke og misjons sammenhenger rundt i verden, er Mika 6,8: «Han har kunngjort for deg, menneske, hva godt er. Og hva krever Herren av deg? Bare at du gjør rett, viser trofast kjærlighet og vandrer ydmykt med din Gud» Verset får frem sammenhengen mellom kamp for rettferdighet og det daglige livet med Gud (jfr. organisasjonen Micah Challenge som bl.a. jobber mot korrupsjon).

Både disippelskap og pilegrimsvandring vil være naturlig å betegne som det «å vandre med Gud». Kan dette være en interessant kobling for å alminneliggjøre det å være disippel/læresvein blant kirke og folk i Norge? Noen vil kanskje hevde at det ikke er så viktig å bruke disippelordet, og at dette bare skaper unødvendig avstand i en folkekirkekontekst som Den norske kirke. Mot dette kan det svares at våre ord former vår forståelse, våre holdninger og våre liv, og at vi heller offensivt må la bibelsk ordbruk prege oss når vi jobber med hva det er å være kristen i dag.

«Å vandre med Gud», å være disippel eller pilegrim handler også om å øve seg i ydmykhet ved å la seg korrigere på livsveien: «God embraces with love but also examines us to see what we have lost or dirtied on our journey».⁴ Å vandre med Gud handler om karakterdannelse. Det handler om å la Guds ord lese oss mer enn at vi leser Guds ord. La Ordet preges inn i tanker og holdninger slik at det blir en del av vår karakter og personlighet. «Så vi får Jesus i lævra» som en kollega, kanskje litt kjekt men likevel talende, kalte det. Vår tid har overskudd på ord. Fra egen erfaring kjenner jeg i hvert fall at jeg heller trenger å la enkelte ord og tanker få gjøre sin virkning med meg – mer enn å pøse på med enda flere ord.

2 Robra, «Transforming discipleship», 248.

3 Selv om ordet er oversatt forskjellig, bruker alle de følgende vers verbet «å vandre» (gresk: *peripateo*) (Ef 2,2; 2,10; 4,1; 4,17; 5,2; 5,8; 5,15).

4 Janet Corlett i beskrivelsen av Ignatius's «Examen» and «rules for discernment» i «Fostering A Spirituality That Can Transform Mission» i: *International Review of Mission* 105, nr. 2 (2016), 223.

Til dette formålet finner jeg den fysiske vandringen veldig passende. Når jeg går skilles slagget ut. I takt med økende puls blir det klarere hva som er viktig og mindre viktig. Med en bevissthet om at de minuttene eller timene vi går *er* en pilegrimsvandring kan vandringen forme oss. En time senere kan vi faktisk ha utviklet oss fordi Skaperen selv har fått anledning til å «forme sitt leirkar». En konkret teknikk jeg selv har både glede og nytte av er å lære utenat små korte Bibel- eller salmevers. *Learning by heart* som det heter på engelsk får frem at det her ikke dreier seg om meningsløs pugging, men tvert imot å lære med hjertet, ikke bare hodet. La skriften bli en del av meg, «spise bokrullen» som det står hos profeten Esekiel (Esek 3,1-3). Om en ikke får så mye ut av det der og da samler man seg et forråd man bærer med seg videre og som kan kalles fram og komme til nytte i senere situasjoner. Man kan i tillegg til å memorere også reflektere og meditere over en tekst. Dette kan handle om konkrete turer og rytmer i det daglige, ukentlige, månedlige og gjennom alle årstider. Men først og fremst handler det om en måte å leve på – en livsstil.

Videre handler det om å «*walk the talk*», praktisere og leve ut i hverdag og samfunn det vi prater om, skriver om, forkynder og tror på. Dette er kjernen av vår dåps- og trosopplæring: «lær dem å holde» (Matt 28,18ff). Både pilgrim og disippel/læresvein/elev har noe aktivt over seg. Ingen av dem blir sittende bak en kontorpult for å teoretisere. De går ut i livet og prøver ut sin lærdom sammen med og etter Mesteren. Prøver og feiler ... blir reist opp og prøver igjen ... De trener seg på å holde alt det Han har befalt. De øver seg i St. Birgittas bønn fra 1300-tallet: «*Herre, vis meg din vei og gjør meg villig til å vandre den!*»

Pilegrim og disippel har videre begge både et individuelt og et kollektivt perspektiv. *Together towards life* kobler dette også til misjonsbegrepet: «Misjon kaller fram en fornyet bevissthet i oss, en bevissthet om at Den hellige ånd møter oss og utfordrer oss på alle nivåer av livet, og bringer fornyelse og endring til steder og tider for *våre personlige og kollektive vandringer*».⁵

I vår hjemlige tradisjon har vel disippelskap ofte hatt en individuell klang: Hvilket forhold *jeg* har til Jesus og hvordan *jeg* følger ham. Men det individuelle må balanseres med det kollektive og hvilen, styrken og forpliktelsen i fellesskapet. Kirken er et fellesskap av disipler som kan støtte hverandre i både å finne Kristi vei i vår tid og gi hverandre mot til å vandre den. *Både disippelskap og pilgrim vil være naturlig å betegne som det «å vandre med Gud». Kan dette være en interessant kobling for å alminneliggjøre disippelskap og gi innhold til det å være kristen blant kirke og folk i Norge?*⁶

5 *Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes* (Genève: World Council of Churches Publications, 2013), art. 34.

6 Jfr. Harald Hauge i «Disippelskap på norsk» i dette nummer.

Vekst i dybde og bredde

«Vi bekrefter at kjernen i vårt budskap er inkarnasjonen, korset og oppstandelsen. Det preger også måten vi evangeliserer på. Derfor er evangelisering alltid å peke på Jesus og Guds rike, heller enn på institusjoner» (TTL, art. 109) skriver Kirkenes Verdensråd i sitt siste misjonsdokument, «Together Towards Life». Dette gjelder også for det å være kristen/disippel generelt: Vi trenger et fokus med de rette proporsjoner på hva som er det sentrale og dernest nettopp å peke på Jesus og Guds rike. Sentralt og utadrettet. «As disciples we are being transformed and we are called to transform our world» slik lederen for CWME Joseop Keum oppsummerer innholdet i «Transforming discipleship».⁷

Her i Norge tangerer dette «Ungdommens Kirkemøtes» misjonstema i 2010: «Kom, – og gå!»⁸ Det handler om en kristen livsrytme som søker Gud for å bli forvandlet, korrigert, inspirert og utrustet. Og som sendes ut for å være lys og salt i verden. En veksling som vel også passer for en pilegrim? Inn mot det hellige - ut i verden - inn mot det hellige - ut i verden ... Inn- og utpust. Keum fortsetter: «It is a commitment to be actively engaged in continuing Jesus' mission of proclaiming and embodying abundant life (John 10:10). In what the early theologians called *theosis, or deification, we share God's nature by sharing in God's mission*. Therefore, this is about transforming our understanding of discipleship into what Pope Francis has called «missionary discipleship». Vi kan vokse i tro ved å tjene! Vi trenger ikke tenke så strikt om tingenes rekkefølge at mennesker først må bli meget bevisste kristne før de kan være medarbeidere i Guds misjon. Nettopp gjennom ulike former for deltakelse og tjeneste kan vi vokse nærmere Gud. Harald Hegstad oppsummerer det slik i Luthersk kirketidende i sin leder i temanummeret om Arusha: «Å ha del i Guds nåde og ha del i Guds misjon er ifølge Arusha to sider av samme sak – fordi frelse og disippelskap handler om «theosis»-å bli lik Gud.»⁹

CTC understreker i sin konklusjon «behovet for radikalt lydige disippelskap som fører til modenhet, til vekst i dybde og vekst i antall.» Når det gjelder vekst i antall eller i bredden var etter min mening dette svakere poengtert i Arusha. Kanskje var noe av grunnen den afrikanske konteksten som preget konferansen. Et kontinent med stor tallmessig vekst av kristne, men hvor utfordringen nok mer er å stimulere til sunn vekst og til integreert, rotfestet og diakonal kristen tro.

Lausanne III var her mye klarere: «Kristi kall til sin kirke kommer til oss på nytt fra evangeliens sider: «Kom og følg meg», «Gå og gjør disipler».¹⁰ Det handler i kortform om å være og gjøre disipler. Dåps og misjonsbefalingen i Matt 28,18-20 handler både om dåp og opplæring. Men hovedverbet og det eneste imperativet der er «Gjør

7 Joseph Keum, «Editorial» i: *International Review of Mission* 105, nr. 2 (2016), 156.

8 Ungdommens kirkemøte, 2010, UKM 03/10 KOM, - OG GÅ!

9 Harald Hegstad i lederen i Luthersk Kirketidende 153, nr. 9 (2018), 182.

10 Cape Town Commitment (2010), 62.

disipler!» Det handlet i Arusha mest om hva det vil si å *være* disippel. Men nettopp et kjennetegn ved en disippel er at hun og han åpenhertig inviterer flere til å vandre med Mesteren. Ikke med en påtrengende fot i dørsprekken, men med et sårbart vitnesbyrd og en lydhørhet for Åndens ledelse til å dele det vi selv har fått overlevert. Skatten i leirkaret ... Denne doble bevegelsen finner vi komprimert i ett vers i Mark 3,18. Dette har bl.a. blitt fremhevet av representanter for *Mission-shaped Church* i den anglikanske kirke for å poengtere hva kirken og kristne primært er kalt til: Å være sammen med Jesus og å bli sendt ut!

Disippelskap og spiritualitet

Nært knyttet til «inn-ut» dynamikken ovenfor er disippelskap og spiritualitet. Metodist og misjonær fra London Janet Corlett skriver om dette i artikkelen «*Fostering a spirituality to transform mission*». For å «bli beveget av Ånden i forvandlende disippelskap» trenger vi å vite hvordan vi kan ta imot Guds gaver. Vi trenger også «to practice discernment» med tanke på hva som gir liv og hva som bryter ned. Hun anbefaler at de tre temaene: penger, kjærlighet og bønn blir inkludert i «transforming discipleship»-prosessen. «I pray that the 2018 mission conference will submerge us in a context (of faith, geography, culture and economy) where it is impossible for delegates (particularly those from the global North) to continue «acting as if God did not exist, making decisions as if the poor did not exist, setting goals as if others did not exist, working as if people who have not received the gospel did not exist (Pope Francis i *Evangelii Gaudium*, 80).¹¹ Som biolog har hun også et dynamisk bilde på sammenhengen mellom Guds kraft og vår mottakelse og bruk av denne: Klorofyllmetaforen: «The plant gives a good model for spiritual formation. We can do nothing without the grace and activity of God, for all our energy and spiritual enlightenment come from God. But like the plant we need to turn our leaves into the sun – and like the chlorophyll we participate in the activity of God’s energy so that sweet fruit will be produced, and we will not only reflect God’s glory but fluoresce and shine with our own colours».¹²

Disippelskap og spiritualitet kan godt settes på den gode gamle formelen *Ora et Labora* (be og arbeid) og da også med et samfunnsperspektiv inkludert. Dr. i missiologi fra Kwa Zulu Natal University Ezekiel L. Gibson utfordrer en privatisert kristendom med henvisning til Jesu bønn «Vår Far» (ikke Min Far): «It (en privatisert/individualisert kristendom) contradicts the Lord’s prayer which reminds Christians to intentionally work for the manifestation and realisation of God’s will on earth».¹³ Fadervår er i det hele tatt et sentralt og godt eksempel på sammenhengen mellom Gudstro/bønn og forvandling av individ og samfunn, jfr. Luthers forklaring til Fadervår: «Kjære Far vi

11 Corlett, «Fostering A Spirituality That Can Transform Mission», 210.

12 Corlett, «Fostering A Spirituality That Can Transform Mission», 218.

13 Ezekiel L. Gibson, «Missional Discipleship: A Transforming Paradigm for the Churches in Africa» i: *International Review of Mission* 105, nr. 2 (2016), 165.

ber deg, gi oss ditt Ord så at evangeliet må bli forkynt med alvor over hele verden og at det må bli tatt imot i tro og virke og leve i oss. Vi ber om at ditt rike må ha fremgang hos oss ved Ordet og Den hellige ånds kraft».¹⁴ Dette korresponderer også godt med Den norske kirkes visjon «Mer himmel på jord».¹⁵

Livets Ånd

TTL og «Moving in the Spirit – called to transforming discipleship»-prosessen knytter videre Den hellige ånd til henholdsvis pilegrimsvandringen og disippelskapet: «Den hellige ånd er til stede sammen med oss, som en venn, men aldri forutsigbar eller «tam» (TTL, art. 35). At Den hellige ånd er som en venn men aldri «tam» korresponderer godt med Paulus tale om Åndens frukter (Gal 5,22-23): «Kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsomhet, selvbeherskelse.» Dette er ikke «tamme» teoretiske ting, men kvaliteter og verdier vi stadig må øve oss i. Kanskje har vi mistet noe av denne øvelsen i kristent liv og dyder i vår lutherske tradisjon og kan lære noe av våre trossøsken katolikkene her? «Å vandre med Gud» er aldri kjedelig. Tøft, vanskelig, utfordrende ja, men aldri kjedelig. Fordi Guds Ånd ønsker å lede oss til å skape positiv forandring i alle mulige situasjoner. «Blant Åndens overraskelser er måtene Gud virker fra steder som kan se ut til å være helt marginale, og gjennom mennesker som anses som utstøtte» (TTL, art. 35). Dette bringer oss over til «mission from the margins» – misjon fra randsonene, utkantene el.l. som har vært et av de mest omtalte begrepene fra de siste årenes prosesser i Commission on World Mission and Evangelism (CWME). Urfolk er et viktig eksempel på «mission from the margins» som kan gi fruktbare impulser inn mot pilegrimskonseptet. Noe av det fascinerende ved pilegrimskonseptet er etter min mening nærkontakten med naturen. Vi behøver ikke vandre kun til en gammel kirke, men i «den største katedralen» som nettopp ikke er bygd av menneskehender (jfr. Salomos bønn ved vigslingen av tempelet, 1 Kong 8,27-28). Denne sammenhengen mellom natur og Gud har god klangbunn i Norge og Norden med den dyptgående kjærligheten og nærheten til naturen. Her har kirken en stor og viktig oppgave i å gi tolkningsnøkler til vårt sterke forhold til natur og skaperverk. Skaperverket er dermed ikke bare noe vi vandrer i, men noe som påvirker og forvandler oss: «Vi forstår at vår deltakelse i misjon, vår plass i *skaperverket* og vårt liv i Ånden er nært knyttet sammen, for de er gjensidig forvandlende» (TTL, art. 104). Her er det mye å hente i bl.a. den jordvendte spiritualiteten hos urfolkskirkene og hos våre egne samer, jfr. kapellan i Harstad, Hanne Punsvik Øygard, som var en av drivkreftene bak «Indigenous youth conference» i forkant av hovedkonferansen i Arusha og som også har skrevet en egen artikkel i dette temanummeret.

14 Luthers store katekisme, tredje part, art. 54.

15 Den norske kirkes visjonsdokument, vedtatt Kirkemøtet 2014, sak KM 07/14.

Urfolk og unge stedegne kirker var sterkt representert på verdenskonferansen i Arusha. Det ble en fargerik feiring av mangfold og livsglede som disse kirkene bringer inn i det globale økumeniske fellesskapet. Men de representerer også kraftige korrektiv til bl.a. konsumerisme og en skakkjørt «herreveldeforvaltning» av skaperverket, hvor mennesket tar seg til rette istedenfor å være en ydmyk forvalter og gartner i samspill med resten av Guds kosmos.

Et annet eksempel på «mission from the margins» ble av Det norske misjonsselskap (NMS) løftet frem på en av de mange workshopene i Arusha i samarbeid med en representant fra pinsebevegelsen i Kenya. Tankegangen kan spores tilbake til både Jesus og Paulus, men har fått en renessanse i det økumeniske konseptet «Use Your Talents». Det er bl.a. Den lutherske kirken på Madagaskar som sammen med NMS har utviklet konseptet.

Det kan brukes både i bistandsarbeid og i menighetsutvikling. Det grunnleggende prinsippet er at man istedenfor å starte med å spørre hva har vi behov for, spør: *Hva har vi av ressurser her hos oss og hva kan vi få ut av det?* Et meget relevant spørsmål i Den norske kirkes situasjon nå. Hvordan kan vi i større grad lete frem alle ressursene som finnes blant våre 3,6 millioner medlemmer og få dem i spill mot vårt felles mål? I bistandsfaglig arbeid er dette et viktig fokus bl.a. for å unngå avhengighet av ekstern finansiering.

Pilegrimer og disipler har en «lokal» identitet

Kirken er alltid både lokal og global. Identiteten både som pilegrim og disippel er også i sitt vesen «lokal». Rotfestet som Guds barn i hans kosmos, men også med helt konkret lokal tilhørighet. Som det sies så flott i Den norske kirkes dåpsliturgi: «Dette er NN, Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke.»

Kan det her være potensiale for å kombinere enn sunn, stolt nasjonal identitet (jfr. Olavsarven) med en grensesprengende global kristen identitet med utgangspunkt i dåpen? (jfr. populariteten rundt pilegrimsvandringene til Santiago de Compostela etc.). Denne doble tilhørigheten som kristne er uansett en ressurs som motsvar til en usunn og ubibelsk kobling mellom *en* spesiell kultur og den kristne tro, jfr. debatten om «kristne/norske verdier» etc. Disippelskap har som nevnt både en individuell og en kollektiv side. Det handler om vårt liv som enkeltmennesker, samtidig er vi som kristne del av et grensesprengende og unikt disippelfellesskap - nemlig Kirken.

Dette unike globale fellesskapet ble veldig konkret på verdenskonferansen i Arusha med representanter fra kirker over hele verden. Det å sitte rundt et bord og drøfte hva det vil si å være disippel i vår tid i et fellesskap med mennesker fra helt ulike kontekster er utrolig utfordrende og berikende. TTL skriver om dette i artikkel 100: «Vi kan ikke oppfatte skriftenes kompleksitet gjennom linsen til én dominerende kultur. Et mangfold av kulturer er en gave fra Ånden som hjelper oss til å forstå vår tro og hverandre bedre.» I Efeserbrevet ber Paulus: «Må dere sammen med alle de hellige bli i stand til å fatte lengden og bredden, høyden og dybden, ja, kjenne Kristi kjærlighet,

som overgår all kunnskap» (Ef 3,18-19). Vi trenger det globale fellesskapet av «alle de hellige» for å se mer av Kristi kjærlighet. Inter-kulturelle kristne fellesskap, enten det er på globalt nivå (Lausanne, Kirkenes Verdensråd, Det lutherske verdensforbund etc.) eller det er på lokalt nivå ved internasjonale menigheter eller samarbeid med migrantmenigheter, representerer en stor ressurs for å se flere sider av det evangeliet vi i dette livet aldri vil kunne forstå helt ut.

Konklusjon

Kan så pilegrimskonseptet knyttet til forvandlende disippelskap skape fornyelse i kirke og samfunn? Jeg tror absolutt at det er et potensiale her. Samtidig trengs det ulikt språk og tilretteleggelse til ulike kontekster. Men en hovedkobling mener jeg vil være aktuell uansett. Sagt på ulike måter handler det om: Sammenhengen mellom (1) Kristustro og engasjement for en bedre verden, (2) inn og ut pust – søke inn til det hellige – ut å kjempe for Guds gode vilje og (3) identitet og tjeneste. Vi har en identitet som skapt i Guds bilde (*imago Dei*). Hvert menneske er uendelig verdifullt, unikt og umistelig i Guds øyne. Som kristne har vi også en dyp identitet i dåpen. Døpt til å tilhøre Jesus Kristus i liv og død. Vi har også en identitet som del av Kristi kropp i verden, jfr. dåpsliturgiens ord over. Men vi er også sendt (Joh 20,21), sendt for å dele evangeliet i ord og handling og dermed ta del i denne verdensvide kirkes oppdrag. Vi er kort sagt skapt, døpt og sendt.¹⁶ Vi er pilegrimer i verden som selv søker det dypest sett gode livet og som kan være medvandrere og peke på veien for andre. God vandring!

16 *Samarbeid menighet og misjon løftet frem dette trekløveret i sitt 25-års jubileum (1994-2019)* <https://kirken.no/nb-NO/SMM/nyheter/smm-25-ar/>